

ISSN-L (print): 2617-7064
ISSN (online): 2663-4139

ΛΟΓΟΣ

THE ART OF
SCIENTIFIC MIND

SCIENTIFIC JOURNAL

№3

APRIL, 2019

CiteFactor
Academic Scientific Journals

Науковий журнал «ΛΟΓΟΣ. Мистецтво наукової думки»
Випуск №3 (Квітень, 2019)

Цей журнал є періодичним виданням

НАУКОВІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ОПЕРАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ БІОГРАФІСТИКИ

Розман Ірина Іллівна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій
Мукачівський державний університет
Україна

Анотація. У статті розглядаються оптимально-сприйнятливою для педагогічної біографістики методи роботи. Продемонстроване загальне розуміння наукового методу. Визначено основні педагогічні моменти вивчення біографістики. Зазначено, що методи мають численні комбінації та використовуються на різних етапах дослідження. Закцентована увага на поділ методів на окремі підгрупи.

Ключові слова: дослідження, метод, класифікація методів, біографістика.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Кожне наукове дослідження супроводжується певним методом: саме він є ключовим елементом методології. Вже традиційно відомими стали твердження відомого англійського філософа Ф. Бекона, який порівняв метод із ліхтарем, що освітлює шлях мандрівникові (дослідникові) у темряві та російського фізіолога І. Павлова, який стверджував: метод – найперша, основна річ, бо від нього, від способу дії залежить вся серйозність дослідження, адже при хорошому методі не досить талановита людина може зробити багато, а при поганому і геній працюватиме марно [1, с. 208]. Однак, визначення методу потребує урахування і узгодження багатьох різних аспектів, що стосуються його пізнавальних можливостей та внутрішньої структури.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Для результативного дослідження необхідна наявність співвідношення методу, прийому, засобу, процедури. Отже, все це вимагає визначення методу як універсального шляху вивчення певного явища або конкретної ситуації.

Ці та інші аспекти обумовлюють і ускладнюють розробку класифікації методів педагогічної біографістики та визначення їхнього інструментально-дослідницького потенціалу. Так, С. Сисоева і Т. Кристопчук визначили близько десяти класифікацій методів наукового дослідження [5, с. 85 – 86]. До них можна додати низку проаналізованих О. Новіковим [4, с. 81 – 115], Г. Кузьменком і Г. Огюцьким [6, с. 205 – 222] інших такого роду класифікацій тощо. Таке розмаїття передусім пояснюється різними покладеними в їхню основу критеріями: вид діяльності; співвідношення змісту і форми; рівні наукового пізнання; генеза наукового знання; особливості об'єкта пізнання; пізнавальні процедури і т. ін.

МЕТА СТАТТІ полягає у визначенні першого кроку здолання згадуваної термінологічної невизначеності щодо перетинання, накладання, взаємозаміщення понять «підхід» і «метод», яка обумовлює потребу їхнього розведення і дефінітивного визначення у розрізі педагогічної біографістики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Вивчення методів наукового дослідження має значну наукову традицію, яку увіразнює створення вченими їхніх численних класифікацій.

Жодну із запропонованими науковцями класифікацій не можемо визнати оптимально-сприйнятливою для педагогічної біографістики. Це зумовлює необхідність, спираючись на доробок українських і зарубіжних учених [Гончаренко; Загвязинский; Ковальченко; Краєвський; Кузьменко; Новиков; Сидоренко; Сисоева; Цехмістрова та ін.], через призму наукового дискурсу розробки окремої

класифікації методів дослідження педагогічної персоналії та визначення їхнього пізнавального потенціалу.

Виходимо зі загального розуміння наукового методу як:

- а) засобу пізнання дійсності у взаємозв'язку і розвитку її процесів і явищ;
- б) способу організації дослідницької діяльності науковця щодо розв'язання цього завдання;
- в) системи інтелектуально-логічних дій, процедур вивчення об'єкта дослідження для встановлення істини.

Сукупність наукових методів вибудовує інтелектуальну схему логічної послідовності дослідницької роботи та взаємозв'язку її окремих етапів і компонентів.

Суть проблеми методу у педагогічній біографістиці полягає у з'ясуванні того, яким чином він визначає дослідницький процес, які способи, прийоми, засоби використовує науковець для пізнання об'єкта-персоналії. На відміну від точних наук, методи, що використовуються у гуманітаристиці не гарантують «автоматичного» отримання істини, але полегшують її пошук, визначають його напрям, впорядковують процес пізнання, в нашому випадку наближають до відтворення цілісного образу досліджуваної персоналії.

При розробці класифікації методів педагогічної біографістики виходимо з таких основних моментів. По-перше, синтезуємо і адаптуємо існуючий доробок про наукові методи дослідження як її операційний інструментарій. По-друге, виходимо з розуміння того, що вона має мати міждисциплінарний характер, що зумовлюється системотвірними функціями педагогіки та біографістики, які інтегрують знання різних галузей гуманітаристики із урахуваннями специфіки власних об'єктів і цілей дослідження. По-третє, за основні критерії такої класифікації беремо специфіку об'єкта пізнання – біографію, що органічно поєднує і взаємообумовлює життєвий і шлях і творчий доробок особи [1; 5; 6].

За такого підходу пропонуємо поділ методів педагогічної біографістики на три основні групи. До першої відносимо загальні (загальнонаукові), які розглядаємо і використовуємо за парним принципом: аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування і конкретизація, ідеалізація і формалізація, узагальнення і порівняння. До другої групи зараховуємо дисциплінарні (що використовуються в історико-педагогічній науці) та міждисциплінарні методи, які залучають прийоми і процедури суміжних галузей знань.

Виходячи з того, що методи цієї групи мають численні комбінації та використовуються на різних етапах дослідження, подіємо їх на окремі підгрупи: а) джерелознавчі; б) історіографічні; в) історичні (методи історичної науки – історико-генетичний,

історико-структурний, історико-логічний, ретроспективного синтезу, історичної актуалізації, порівняльно-історичний, періодизації, та ін.; г) частково наукові, маргінальні (наратив; контент-аналіз; дискурс-аналіз; аналізу символічних систем; системно-структурного, системно-функціонального, системно-динамічного аналізу; аналізу систем знань тощо); г) соціологічні і математичні та ін. Третя група – це спеціальні біографічні методи (феномен біографічного методу; методи і прийоми біографічної реконструкції).

Важливо розуміти відносність і умовність такого групування, адже всі методи педагогічно-біографічного дослідження використовуються у різних науках, інтегрують різні прийоми, процедури, засоби, тож за своєю змістовою спрямованістю накладаються один на одного. З'ясуємо докладніше їхню суть та інструментально-пізнавальні можливості і особливості.

У групі загальних методів (трактуються як «логічні методи», «методи-операції», що визначають напрям пізнавальної дії, яка співвідноситься із об'єктивно-предметними умовами досягнення науково-дослідницьких цілей [4, с. 82 – 83]) на першому місці стоїть пара комплексних методів дослідження – аналіз і синтез.

Аналіз – це основа наукового діалектичного методу пізнання. У вузькому розумінні – це початок дослідницького процесу, а в широкому він супроводжує всі його етапи. Аналіз передбачає застосування сукупності прийомів і закономірностей уявного або фактичного поділу досліджуваного об'єкту – біографії на окремі складники (життєвий шлях і його етапи; творчий доробок, його напрями, ідеї, концепції тощо) для їхнього предметного, всебічного осмислення. Це дозволяє визначити і вивчити структуру біографії, виокремити її найбільш і менш суттєві компоненти, виявити характер взаємозв'язків із її зовнішнім середовищем (владою, колегами, родиною та ін.). На цій основі формуються загальна картина життєвого шляху, з'ясовуються основні тенденції і характеристики його розвитку тощо. Історико-педагогічне біографічне дослідження передбачає використання різновидів аналізу, що забезпечують поділ системи (множини, цілого) на підсистеми (компоненти, ознаки), зокрема класифікації (джерел тощо), періодизація (життєвого або творчого шляху) і т. ін.

Синтез, протилежний і пероздільно пов'язаний з аналізом, – забезпечує смислове (не механічне) поєднання різних елементів, складників у єдине ціле.

У вузькому значенні він у вигляді низки логічних прийомів і операцій також переважно застосовується на початковій стадії педагогічно-біографічного дослідження: для визначення його предмету, мети, завдань, концептуальних положень; для збирання, обробки, систематизації фактологічного матеріалу тощо. У широкому значенні синтез відтворює біографію життя як цілісний образ, систему, в якій всі чинники формування особи, її особистісні риси і характеристики, напрями суспільної і творчої діяльності взаємопов'язані, взаємообумовлені. Поєднання аналізу і синтезу дозволяє уникати крайнощів і поверховості, коли біограф не може знайти у ньому місця для важливих деталей або ж, навпаки, коли вони залишаються непоміченими.

Друга універсальна і взаємозалежна пара методів визначає протилежні напрями процесу пізнання й самого педагогічно-біографічного дослідження: індукція – від конкретного до загального; дедукція – навпаки, від загального до конкретного. Індукція передбачає використання низки супідрядних методів і прийомів (індукція наукова, популярна, повна, неповна; методи єдиної подібності і розрізнення тощо [5, с. 93 – 95]) та вказує шлях просування біографа від невідомого до відомого через встановлення причинно-наслідкових зв'язків процесу формування особи, її суспільної і творчої діяльності. Вона дозволяє з'ясувати загальні тенденції і закономірності розвитку об'єкта дослідження, тож слугує способом створення його концепції. А дедукція забезпечує її перевірку й доведення об'єктивності «вірогідного біографічного образу» через переконливі факти і аргументи.

Наступні групи загальнонаукових методів також мають всеохоплююче значення, обслуговуючи предметну, теоретико-методологічну, джерелознавчу, історіографічну частини педагогічно-біографічного дослідження.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

Так, метод абстрагування дозволяє виокремлювати головні й другорядні ознаки, властивості, зв'язки досліджуваного об'єкта для його всебічного вивчення, тож ця місленнева операція лежить в основі формування його терміносистеми і теоретичних положень. Отже, через їхнє ізолювання, узагальнення, ототожнення здійснюється ранжування поняттєво-категорійний апарат дослідження, класифікація його джерельного комплексу, відтворюється «типовий» або «унікальний» образ педагогічної персоналії.

Список використаних джерел

1. Данильян О. Г., Тараненко В. М. Філософія: підручник. 2-ге вид., допов. і переробл. Х.: Право. 2012. 312 с.
2. Кристопчук Т. Педагогічна освіта в Республіці Польща: структура. URL: http://www.irbis.nbuv.gov.ua/cgi.../cgirbis_64.exe?...
3. Кузьменко, Г. Н., Отюцкий Г. П. Філософія і методологія науки : учебник для магистратуры. М. Издательство Юрайт. 2014. 450 с.
4. Новиков А. М. Методологія образования. Издание второе. М. Издательство «Эгвес». 2006. 488 с.
5. Сисоева С. О., Кристопчук Т. Е. Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник. Рівне: Волинські обереги. 2013. 360 с.
6. Социальный интеллект: объектный и субъектный подходы – тема. URL : <https://cyberleninka.ru/.../sotsialnyy-intellekt-obektnyy-i-sub...>

SCIENTIFIC RESEARCH METHODS AS A BIOGRAPHIC OPERATING TOOL

Rozman I.
Mukachevo State University
Ukraine

Abstract. The article deals with methods of work optimally susceptible to pedagogical biography. The general understanding of the scientific method is demonstrated. The basic pedagogical moments of the study of biography are determined. It is noted that methods have numerous combinations and are used at different stages of the study. The emphasis is on the division of methods into separate subgroups.

Keywords: research, method, classification of methods, biororaphysics.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>